

דף כב

'אוחז בראש ובגוף ומזה. מאי קאמר? הכי קאמר: מה להלן כשהוא אחוז בראש בגוף מזה...'. נראה שאינו מגיה הברייתא אלא מפרש 'אוחז בראש ובגוף ומזה' – בזה או בזה, שכיון שהראש מחובר לגוף, יכול להזות בין כשאוחז בראש בין כשאוחז בגוף (כן נראה לפרש עפ"י דברי הרמב"ן). יש מהראשונים שפרש דברי הגמרא (עפ"י הסוגיא בזבחים); 'מאי קאמר' – בשלמא חטאת העוף שהיא בהזאה, צריך שיהא אחוז בראש ובגוף כשהוא מזה [דלא כפרש"י], שאם היה אחוז רק באחד מהם שמא מכח ההזאה היה הראש נשמט מהגוף ואינו דרך כבוד, ועוד שנראה כעובר על לאו ד'לא יבדיל', אלא בעולת העוף שהיא במיצוי הלא לראבר"ש אינה מובדלת לגמרי, ואם כן דיו באחיזת אחד מהם שהרי חברו מעורה עמו. ותרצו: כשהוא אחוז בראש בגוף מזה' – לומר שצריך שיהיו שניהם מחוברים, ולעולם אין האחיזה בעולה אלא באחד מהם (עפ"י פירוש הר"ה ריש קנים).

'ביום מביום צותו משמע? – כדי נסבא'. ישנה גירסה (המובאת בשו"ת הרשב"א רעו ובשו"ת הרא"ש כת"י ירושלם רנב – מובא בסוף שו"ת הרא"ש בהוצאת מכון ירושלים סי' יז) 'סד"א הני מילי חטאת העוף אבל עולת העוף לא'. ודחאוה הראשונים (שם) וכתבו שגירסה משובשת היא, כי מדוע עולת העוף תהא שונה מחטאת. בספר אור שמח (מעשר שני ז, ג. מובא בחו"ב) פירש על פי דברי רבי אברהם אבן עזרא שעולת העוף הבאה עם חטאת העוף בדלות במקום בהמה, ענינה כנגד הקטרת אימורים, שהרי חטאת העוף אין למוזב אלא דמה הלכך הצריכה תורה להביא עמה עולה להקטרה במקום אימורי חטאת בהמה. על כן הוה אמינא שתתכשר בלילה, מאחר והיא כנגד הקטרת אימורים הכשרה בלילה. עוד על קושית הגמרא ותירוצה, ע' בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"א רפה); מגדים חדשים שבת קלא:

(ע"ב) 'יכול יהו כל התורים וכל בני היונה כשרים...'. פירוש, יכול כל התורים הגדולים יהו כשרים וכל בני היונה הקטנים כשרים, ובתחילת הציחוב יהיו כשרים או התורים או בני היונה, שהרי או שנחשבים אז כגדולים או כקטנים. או אף יתכן שאלו ואלו יהיו כשרים, שנחשבים כגדולים וכקטנים [ומ'בני היונה' נמעט גדולים ביותר, ומ'תורים' נמעט קטנים ביותר] – 'תלמוד לומר מן התרים – ולא כל התורים, מן בני היונה ולא כל בני היונה – פרט לתחילת הציחוב שבזה ושבזה שפסול'. ולכך נצרכים שני מיעוטים, לפסול בזה ובוה, שלא נכשיר באחד מהם או בשניהם. (וע' בתו"ח; חו"ב).

'האומר הרי עלי עולה מן התורה או מן בני היונה והביא תחלת הציחוב שבזה ושבזה, מהו, ספיקא הוי ונפיק...'. אף על פי שאין יכול להקריבם, כתבו התוס' לתרץ כגון שעבר הכהן והקריב. ועוד תרצו, כיון שהביאם ליד הכהן יצא ידי נדרו, כי מ"מ האחד ראוי להקריב אלא שאין ידוע איזה הוא. במשנה למלך (מעשה הקרבנות יד, ה) תמה על התירוץ השני על פי מה שהניח [ודייק מלשון הרמב"ם שם] שאין הנודר יוצא ידי נדרו בנתינה ליד כהן עד שיוקרב הקרבן בהכשר, וא"כ כיון שאינם ראויים להקרבה ולא הוקרבו, מדוע יצא ידי נדרו. [ויש נוקטים בשיטת התוס' שבהבאת הקרבן לכהן נפטר הנודר מאחריות. ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א סוס"י מג; אבני נזר חו"מ קפג]. ונראה כוונת התוס' כמו שכתב מהרש"ל (יש"ש מה) שהכהן ממתין עד שיזוהבו ומקריב התורים, הרי בכך יצא ידי נדרו מכל צד; מצד ההבאה, הלא קיים נדרו ממה נפשך ע"י הבאת התורים ובני היונה [משא"כ אם ננקוט שתחילת הציחוב פסול מודאי, אין כאן קיום הנדר בהבאה – והלא הוא עיקר הנדר, כמשמעות

לשון רש"י קלט. ד"ה דמיחסר], ומצד ההקרבה, הלא באותה שעה היו התורים ראויים להקריב ויצא בהם ידי חובת נדרו [ואעפ"י שאולי בתחילת הציהוב דינם כקטנים והרי לא הביאם לכהן בכשרות – אך הלא הביא אז בני יונה הראויים, ויצא ידי נדרו בהבאתו שזהו עיקר הנדר כאמור].

ובחזון איש (או"ח קמב, ב) פירש דברי התוס' לענין שאינו עובר בבל-תאחר, שהרי הפריש והביא לכהן. (ומבואר שנקט כהמשל"מ שלא יצא ידי נדרו עד שיביא אחר. וצ"ע א"כ מה טעם אינו עובר בב"ת, ומאי שנא מהוקרב שלא לשמה שצדד שם שעובר. ונראה פרוש דבריו כיון שראויים להקריב כשיזוהבו והוא הביאם מיד ובהבאה יצא ממה נפשך, הלכך אין בזה 'בל תאחר'. וכן צדד בספר אבן האזל (מע"ה ק טז, ב), אלא שהסיק שעובר בב"ת כיון שאי אפשר להקריבם עד שיעברו ג' רגלים. ואולם לענין מצות עשה ד'ובאת שמה והבאתם שמה' שיש ברגל ראשון, בזה כתב שם שאינו עובר כשהביא לכהן מיד.

וע"ע אבי עזרי (מע"ה ק יד, ה) שאמנם מצות הנדר עדיין קיימת אך השיעבוד הממוני כלפי ההקדש נפקע בהבאתו). ועוד כתב בחזו"א תירוץ נוסף על קושית התוס', שמדובר שהתנה 'הרי עלי מן התורים או מן בני היונה על מנת שאיני חייב באחריותם'. (ובספר חדושים ובאורים הקשה על כך שהתנאי מתקיים רק לאחר שיפריש את הראוי להקרבה, או ייפטר מנדרו, אבל כשמפריש דבר שידוע שא"א להקריבו מנין לומר שיצא ידי נדרו. וע' גם בהגהות פורת יוסף ושלמי שמעון).

עוד בענין זה ע' במובא ביוסף דעת זבחים ב: ד:

דף כג

(ע"ב) 'מיייתי ומתני'. פרשו התוס' (כאן ובמנחות צא) שמביא שתי מנחות בשני כלים, אחת של שני עשרונים בלולים בארבעה לוגין שמן, כדין האיל, ואחת של עשרון בלול בשני לוגין ככבש, ומתנה שהאחת תעלה לחובתו והאחרת לנדבה. ולענין נסכי היין, מביא שלישיית ההין יין ומתנה: אם הוא איל – הרי זה לחובתי. ואם כבש – הרי רביעיית ההין תהא לחובה והלוג העודף יהא נדבה. וכן פרש רש"י (כאן ובמנחות), שמביא יין ארבעה לוגים.

הוצרכו לפרש כן ולא פרשו שמביא שבעה לוגין ומתנה כפי שפרשו במנחה (כן העיר בצאן קדשים שם) – שהרי שנינו **'מביא עליו נסכי איל'**. ולא אמרו **'נסכי כבש ואיל'** (שער המלך פסוה"מ ו, יח; יד דוד מנחות צא. ואולם בשפת אמת שם צדד לפרש שמביא נסכי כבש עם איל).

ויש לשמוע מדבריהם שיכול אדם להתנדב מנחת נסכים של סלת ושמן בלא נסכי יין – שהרי ראינו כאן שכופל המנחה ואין כופל היין. וצריך עיון (עפ"י שפת אמת שם. וציין לדבריו במנחות קד ובזבחים פד; גליונות קהלות יעקב מנחות צא).

ומדברי הרמב"ן משמע שנותן הכל בכלי אחד, וצדד שאין לפסול משום 'ריבה שמנה' אלא כשהוסיף שמן לבדו, אבל כאן שאף המנחות עצמן נתערבו, לא. וגשאר ב'צריך עיון'. ולא הבנתי הלא מפורש במשנה במנחות (פט): שהמערב נסכי כבשים בנסכי אילים עד שלא בלל כל אחת בפני עצמה – פסול.

ושמא יש לפרש באופן שנתן כשיעור נסכי כבשים ובלל, ושוב הוסיף כשיעור נסכי איל ובלל הכל שוב. ואם כי לכתחילה אין מערבים, כאן שאין לו ברירה אחרת הוי כדעבד. וצ"ע מדוע לא יביא שתי מנחות בכלים נפרדים כמש"כ התוס'.

'מי אמרינן איל וכבש מתנה...' לכאורה נראה שודאי אינו כשר לקרבן ככבש, שהרי אינו בן שנתו (וכמו שתמה בקובץ ענינים), רק הספק הוא שמא כיון שלא הגיע לכלל איל, שמא דין נסכיו כדין הכשב. וכיון שדינו כן, הלכך הנודר